

ارزیابی کلی نقش مدیریت شهری در کنترل پیامدهای رشد صنعت نفت و گاز در شهر عسلویه

غلامرضا کاظمیان* ، وجه‌الله قربانی‌زاده** ، سیدمحمدجواد موسوی***
تاریخ ارسال: ۱۳۹۴/۶/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۲/۱۶

چکیده

با گذشت حدود دو دهه از رشد شتابان صنایع نفت و گاز در پارس جنوبی، مسائل و مشکلات بسیاری گریبانگیر ساکنان سکونتگاه‌های شهری و روستایی این منطقه، از جمله شهر عسلویه شده است. هدف اصلی این مقاله که برگرفته شده از پایان نامه رشته مدیریت شهری است، شناخت و تحلیل عملکرد نهادهای مدیریت شهری در کنترل پیامدهای منفی رشد صنعتی و ارتقای شرایط کار و کیفیت زندگی شهروندان و توسعه پایدار شهر عسلویه می‌باشد. ویژگی اصلی این تحقیق در آن است که تاکنون پژوهشی در مورد نقش نهادهای مدیریت شهری در کاهش اثرات رشد صنعت نفت و گاز در منطقه عسلویه انجام نشده است. پژوهش کاربردی بوده و به روش توصیفی

kazemian@atu.ac.ir

ghorbanizadeh@atu.ac.ir

moosavi255@gmail.com

* استادیار گروه مدیریت شهری دانشگاه علامه طباطبائی.

** استادیار گروه مدیریت دولتی دانشگاه علامه طباطبائی.

*** کارشناسی ارشد مدیریت شهری دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول).

تحلیلی انجام گرفته است و جهت گردآوری داده‌ها از ابزارهای پرسش‌نامه و مصاحبه استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که در پرتو سلطه نگرش رشد اقتصادی و صنعتی و کم توجهی به ابعاد اجتماعی و زیست محیطی؛ پیامدهایی چون آلودگی هوا، شیوع بیماری‌های با منشا صنعتی و نابرابری در فرصت‌های اشتغال ساکنان و مهاجران جزء شدیدترین و همچنین با اهمیت ترین پیامدها می‌باشند. در حالی که بهبود وضعیت تاسیسات کالبدی و زیرساختی از آثار مثبت این رشد بوده است. پیامدهای منفی و مثبتی که علاوه بر سیاست‌های ملی ریشه در نگرش، عملکرد و اولویت‌های نهادها و سازمان‌های محلی و منطقه‌ای دارند.

مفاهیم کلیدی: مدیریت شهری، رشد صنعتی، عسلویه

مسأله پژوهش

توسعه ملی از طریق رشد بخش صنعت و معدن و بویژه صنایع نفت و گاز از مهم‌ترین سیاست‌هایی است که در چند دهه اخیر در کشور ما تعقیب شده است. سیاست‌گزاران و برنامه‌ریزان کشور یکی از راهکارهای اصلی توسعه اقتصادی را توسعه صنعت نفت، گاز و پتروشیمی می‌دانند و توسعه این صنایع در سواحل جنوبی کشور، هم یک هدف استراتژیک برای توسعه متوازن کشور و هم تاکتیکی برای از بین بردن تهدیدهای محتمل در آینده است (محقق کجیدی، ۱۳۸۸). با این هدف بود که در اواخر دهه هفتاد با ورود سیل عظیمی از سرمایه و نیروی کار به عسلویه، توسعه صنعتی در این منطقه شروع شد.

از آنجا که جهت ورود صنعت به این منطقه هیچ گونه زیرساخت‌های لازم؛ زیرساخت‌های عمرانی، اقتصادی، آموزشی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی؛ برنامه ریزی نشده بود در طول زمان در کنار توسعه صنعت، مسائل و مشکلات فراوانی گریبانگیر ساکنان - بومی و غیر بومی - گشت که استفاده از واژه توسعه صنعتی را برای

این منطقه با تردید مواجه می‌کند و ناچاراً از واژه رشد صنعتی استفاده می‌شود چرا که در میان ابعاد مختلف توسعه، تنها بعد اقتصادی تحقق یافته است.

پیرامون پیامدهای توسعه صنعت به تفصیل در مقاله بحث می‌شود اما آنچه انگیزه نگارش مقاله بوده این است که با گذشت دو دهه از شروع فرایند رشد صنعتی و علی‌رغم گسترش نهادهای مدیریت شهری و تبدیل شدن عسلویه از روستایی با جمعیتی اندک به شهرستان عسلویه که دارای کلیه نهادهای مدیریتی است، هنوز نیز بسیاری از مشکلات به قوت خود باقی است. در حالی که نهادها و سازمان‌های مدیریت محلی با هدف افزایش رفاه و کیفیت پایدار زندگی شهروندان موظفند تا با شناخت مسائل و مشکلات محلی و منطقه‌ای ناشی از رشد شتابان صنایع نفت و گاز، زمینه رفع آنها را فراهم نمایند.

تجارب بین‌المللی نشان می‌دهد که پیامدهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی حاصل از طرح‌های بزرگ نفت و گاز بر کشورهای محل اجرا و جوامع اطراف آنها می‌توانند مولفه‌های مهمی در کیفیت زندگی و توسعه آینده جوامع محلی به حساب آیند و اگر به درستی مدیریت نشوند ممکن است اثرات محلی منفی بر جای بگذارند (ادگاردو، ۱۳۸۸: ۴۰). مناطق نفت خیز ایران نیز عموماً مناطقی هستند که قبل از توسعه صنعت نفت در آنها، مناطقی محروم یا توسعه نیافته به حساب می‌آمده‌اند. برخی شواهد نشان می‌دهد اجتماعات محلی این مناطق، سال‌ها پس از استقرار صنایع نفت و گاز نیز توسعه نمی‌یابند. واقعیت تلخ‌تر آن است که گاه، مشکلات این مناطق افزوده نیز می‌شود به نحوی که نه فقط مشکل توسعه نیافتگی حل نمی‌شود، بلکه تعارضات میان بومیان و وزات نفت یا شرکت‌های تابعه آن افزایش می‌یابد (فاضلی، ۱۳۸۸: ۳)

شهر عسلویه نیز از قاعده فوق مستثنی نیست و تحقیقات نشان می‌دهد که با گذشت دو دهه از شروع توسعه صنعت نفت و گاز، مسائل و مشکلات فراوانی نه تنها گریبانگیر ساکنان بومی این منطقه گردیده بلکه زندگی فردی، خانوادگی و جمعی تمام کسانی که با اشتغال در صنایع مختلف نفت، گاز و پتروشیمی به نحوی با این منطقه در

ارتباطند را تحت تاثیر خود قرار داده است. از جمله این مسائل به طور خلاصه می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود: رکود یا از بین رفتن مشاغل سنتی، اشتغال بیشتر در مشاغل موقتی مثل اجاره داری و خدمات، از بین رفتن زمین‌های کشاورزی به خاطر ایجاد تاسیسات صنعتی، هجوم خرده فرهنگ‌های گوناگون و افزایش آسیب‌هایی مثل اعتیاد، سرقت، درگیری، قتل و فحشا، افزایش تورم و گسترش شکاف بین فقیر و غنی، افزایش نابرابری و تبعیض در دسترسی به فرصت‌ها و امکانات، آلودگی هوا، دریا و آب به خاطر پیامدهای صنعت و ... (ملاکی، ۱۳۸۸: ۱۷۴).

با توجه به پیامدهای فوق می‌توان چنین استدلال نمود که اگر چه منافع توسعه صنعت نفت و گاز در عسلویه مربوط به کل کشور است اما حوزه پیامدهای منفی آن در سطح محلی است و محدود به کسانی که در این منطقه و مناطق همجوار ساکن هستند، می‌باشد. لذا لازم است نهادهای مدیریتی در تمام سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی خود را موظف بدانند که نسبت به پیامدهای توسعه صنعت نفت و گاز در عسلویه حساس باشند.

هدف اصلی پژوهش ارزیابی کلی نقش نهادهای مدیریت شهری در کنترل رشد صنعت نفت و گاز در عسلویه بوده و جهت دستیابی به این هدف، سه سوال اصلی مطرح شده است:

- رشد صنعت نفت و گاز در عسلویه چه پیامدهایی داشته است؟
- عملکرد نهادهای مدیریت شهری عسلویه در کنترل و کاهش این پیامدها چگونه بوده است؟
- نهادهای مدیریت شهری عسلویه جهت کاهش پیامدها چه اهدافی را باید دنبال نمایند؟

پیشینه پژوهش

جستجو و مطالعه در منابع علمی مختلف نشان می دهد بیشتر تحقیقات در خصوص پیامدهای توسعه صنعتی انجام شده و تحقیقات محدودی به پیامدهای توسعه صنعت نفت و گاز پرداخته است و در این حوزه خلاءهای تحقیقاتی زیادی مشاهده می شود که شایسته است محققان حوزه های مختلف بدانها بپردازند. همچنین تحقیقاتی که در مورد منطقه عسلویه صورت گرفته است تماما پس از سال ۱۳۷۶؛ ورود صنعت؛ بوده و قبل از ورود صنعت به منظور زمینه یابی در مورد وضعیت اجتماعی و فرهنگی منطقه، هیچ مطالعه ای صورت نگرفته است و این خلاء در تمام تحقیقات به آن اشاره شده است.

■ تحقیقی با عنوان «توسعه صنعتی و چالش های فرهنگی و اجتماعی در حوزه پارس جنوبی» که توسط انجمن جامعه شناسی ایران در سال ۱۳۸۴ انجام شده است یکی از اصلی ترین مطالعات اجتماعی در منطقه عسلویه می باشد که مشتمل بر سه بخش کلی است: در بخش اول وضعیت زندگی بومیان قبل و بعد از ورود صنعت بررسی شده است. در بخش دوم به زندگی کارکنان شاغل در منطقه پارس جنوبی پرداخته و در بخش سوم تجزیه و تحلیلی از کلیه داده ها و راه حل هایی برای مشکلات اجتماعی و فرهنگی منطقه پارس جنوبی ارائه شده است. (انجمن جامعه شناسی، ۱۳۸۴). نکته قابل توجه آن است که به نظر می رسد راه حل های ارائه شده در آن تحقیق همچنان به طور کامل عملی نشده است. لذا پیشنهاد می شود محققان علوم اجتماعی در تحقیقی دیگر، هم به میزان کاربست آن راه حل ها و هم میزان حصول به نتایج مطلوب بپردازند.

■ «ارائه یک الگوی مفهومی برای مسائل و انحرافات اجتماعی و راه حل های کاهش آن در عسلویه» عنوان پژوهش دیگری است که به مسائل و آسیب های اجتماعی

منطقه عسلویه در دو بعد کارگران صنعتی و بومیان منطقه پرداخته است (صادقی فسایی، ۱۳۸۵).

■ پایان‌نامه‌ای با عنوان «بررسی اثرات قطب رشد صنعتی عسلویه بر توسعه پایدار محلی» عنوان آخرین تحقیقی است که در منطقه عسلویه به منظور مطالعه اثرات فرهنگی و اجتماعی توسعه صنعتی انجام شده است. هدف کلی این تحقیق بررسی پیامدهای ناشی از ورود صنعت و ایجاد قطب رشد صنعتی در منطقه عسلویه و تاثیر این پیامدها بر شاخص‌های توسعه پایدار محلی در این منطقه است. نکته‌ای که لازم به ذکر است آنکه از تمام دستاوردهای این تحقیقات به منظور پاسخ به سوال اول تحقیق؛ توسعه صنعت نفت و گاز در عسلویه چه پیامدهایی داشته است؟؛ استفاده شده است. به طور کلی در تمام تحقیقات انجام یافته در زمینه‌های آثار و پیامدهای اجتماعی، تنها به برشمردن پیامدها بسنده شده و در هیچ کدام از آنها به نحوه مدیریت و کنترل این آثار و نقش نهادهای متولی پرداخته نشده است. حوزه گسترش پیامدها در شهر عسلویه آن چنان شدید است که نمی‌توان آن را با سایر مناطق مقایسه نمود و راهکارهای کاهش پیامدهای توسعه صنعتی را در سایر مناطق به عسلویه تعمیم داد. لذا ضرورت انجام تحقیق بیش از پیش نمایان می‌شود. همچنین ضرورت دارد محققان حوزه‌های علوم اجتماعی و مدیریت شهری به بررسی و تجزیه و تحلیل نقش نهادهای مدیریت شهری در سطح منطقه‌ای و ملی در جهت کاهش پیامدهای توسعه صنعت نفت و گاز نیز بپردازند.

مبانی نظری پژوهش

ورود صنعت نفت بعنوان یک فناوری پیشرفته و فوق مدرن در اجتماعات کوچک و عقب مانده موجب قطب‌بندی اجتماعی، تشدید نابرابری اجتماعی، ایجاد مقاومت و نیز تشدید روند وابستگی در اجتماع محلی می‌شود. مسلماً چنین وضعیتی موجب رواج نگرش‌های تقابل‌گرا، بالا رفتن سطح انتظارات، نارضایتی‌های روزافزون، بی‌اعتمادی و

نگرانی از شرایط زندگی نیز می‌شود. ورود یک صنعت پیشرفته به منطقه‌ای محروم همراه با افراد متخصصی که از مناطق توسعه‌یافته به آن منطقه می‌آیند از دو سو نابرابری را در منطقه تشدید می‌کند: از یک سو، مشاهده تفاوت‌های زیاد در درآمد و رفاه (تغییر شرایط عینی) و از سوی دیگر، بالا رفتن سطح انتظارات افراد از زندگی نسبت به گذشته (تغییر شرایط ذهنی). گرچه شرایط عینی نابرابری مهم است، اما احساس و ادراک ذهنی از نابرابری، بسیار مهم‌تر است و بعضاً اهمیت آن از واقعیت نابرابری بیشتر است (معیدفر، ۱۳۸۹: ۵۶). این در حالی است که هدف تئوریک و کلان سیستم مدیریت شهری و شهرداری‌ها «تقویت فرایند توسعه پایدار شهری» به نحوی است که زمینه و محیط مناسب برای زندگی راحت، امن و کارآمد شهروندان به تناسب ویژگی‌های آنان و جامعه مربوطه فراهم شود. (کاظمیان، رضوانی، ۱۳۸۱: ۱۷۶).

مدیریت شهری عبارت است از یک سازمان گسترده، متشکل از عناصر و اجزاء رسمی و غیررسمی موثر و ذریبط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری که هدف آن اداره، کنترل و هدایت توسعه همه جانبه و پایدار شهر است (داداش‌پور، ۱۳۸۰: ۸۷). مهمترین هدف مدیریت شهری را می‌توان در ارتقای شرایط کار و زندگی جمعیت ساکن در قالب اقشار و گروه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی و حفاظت از حقوق شهروندان، تشویق به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار و حفاظت از محیط کالبدی دانست (شیعه، ۱۳۸۲: ۴۶). شالوده مدیریت شهری عبارت است از بر عهده گرفتن نقشی فعال در توسعه، مدیریت و هماهنگ‌سازی منابع برای دستیابی به اهداف توسعه شهری و محلی. در عمل، وظیفه و نقش مدیران شهری را می‌توان مسئولیت‌پذیری در زمینه خدمات و زیرساخت‌های ضروری شهری تلقی کرد. (سعیدی، ۱۳۸۷: ۷۰۷). عنصر کلیدی مدیریت شهری هماهنگی و مشارکت بخش‌های دولتی و خصوصی برای حل مشکلات اصلی شهروندان شهر و رقابتی کردن شهر می‌باشد (Siu -Wai Wong et al, 2006: 647).

قانون مداری و حاکمیت قانون از ابزار مدیریت شهری برای کنترل مسائل و آسیب‌ها است. برقراری شرایط و زمینه‌های لازم برای تعامل بین عناصر مدیریت شهری که شامل شهروندان، نهادهای اداره‌کننده شهر، شورای اسلامی و بخش خصوصی است نیازمند قرار گرفتن بر مدار قانون مداری است. قانون مداری مبتنی بر تدوین قوانین و مقرراتی است که وظایف و تکالیف دو سوبه شهروندان و مدیریت شهری را روشن می‌نماید و هدف آن سامان‌بخشی به زندگی شهری و فعالیت‌های مدیریت شهری است (صرافی و عبدالهی، ۱۳۸۷: ۱۱۵).

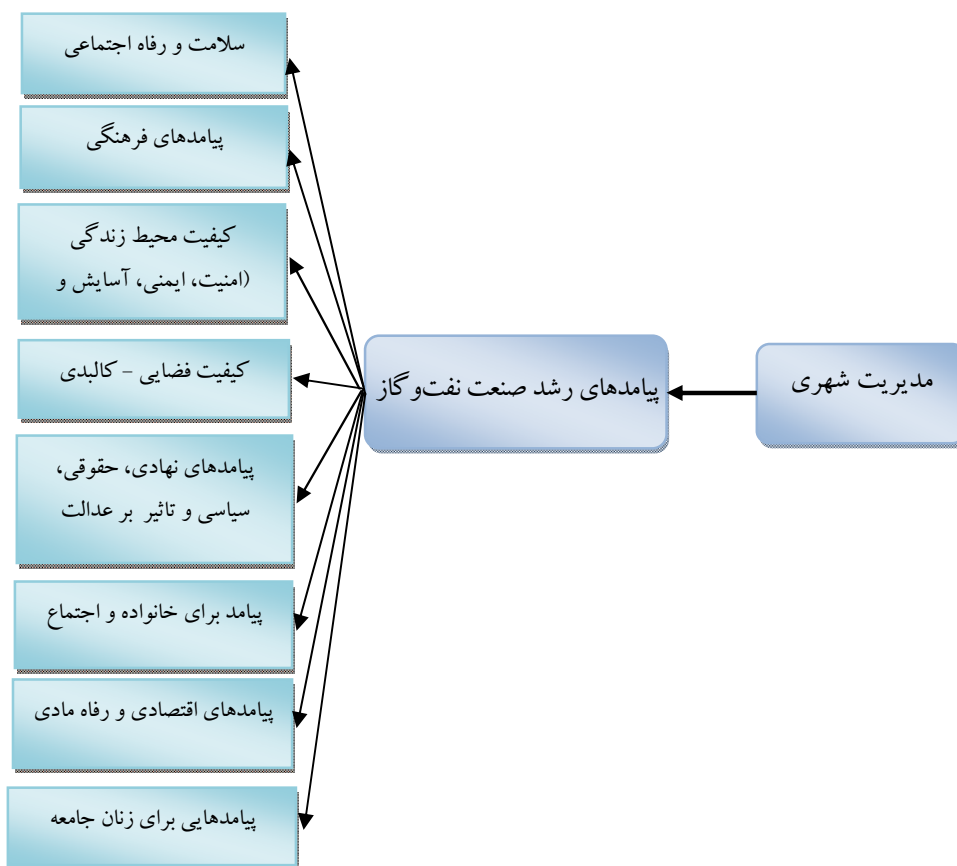
پیامدهای اجتماعی توسعه عبارت است از هر گونه تغییر ناشی از اقدامات توسعه‌ای یا سایر فعالیت‌ها در شیوه زندگی افراد، فرهنگ و اجتماع آنها (۳: Jenny Summerville, 2006). در تعریفی دیگر پیامدهای اجتماعی توسعه مشتمل بر پیامدهایی برای اقشار جامعه؛ بخش عمومی و بخش خصوصی؛ است که شیوه زندگی، کار، تفریح، ارتباط با یکدیگر، تامین نیازها و به طور کلی نوع غلبه بر مشکلات را تحت تاثیر قرار می‌دهد. (Interorganizational Committee on Principles and Guidelines for Social Impact Assessment, 2003: 231). به طور کلی آثار اجتماعی عبارت است از پیامدها و عواقب پایدار و جمعی ناشی از فعالیت‌های آگاهانه و ناآگاهانه و هر اقدامی که روابط، شیوه زندگی و نوع غلبه بر مشکلات را تحت تاثیر قرار دهد. نکته قابل اهمیت آنکه تاثیرات اجتماعی تنها به بررسی شاخص‌های جمعیتی، آموزشی، تولید سرانه اقتصادی و مهاجرت نمی‌پردازد بلکه حوزه بسیار وسیع‌تری مشتمل بر شاخص‌های کیفی (سلامت و رفاه فردی و اجتماعی، هویت اجتماعی و سازگاری اجتماعی و ...) را شامل می‌شود. (بکر و ونکلی، ۱۳۸۸: ۱۰۸).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - کاربردی است که به روش پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش عبارت است از کلیه عناصر مدیریت شهری عسلویه شامل مدیران سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس؛ به عنوان متولی اصلی توسعه صنعتی منطقه؛ مدیران شرکتهای پالایشگاهی و پتروشیمی منطقه، مسئولان شهرداری و فرمانداری و اعضای شورای شهر عسلویه، مدیران سایر ادارات شهر عسلویه، نهادهای اجتماعی محلی، هیاتهای فرهنگی، اجتماعی و مذهبی، مطلعین محلی و دیگر عناصر تاثیرگذار در سطح شهرستان که به نوعی در شناخت، کنترل و کاهش آثار اجتماعی ناشی از توسعه صنعتی در شهر عسلویه نقش دارند. روش نمونه‌گیری تحقیق از نوع گلوله برفی است. ابزار اصلی گردآوری داده‌ها عبارتند از پرسشنامه و مصاحبه که در تهیه پرسشنامه از ۴ عامل ذیل استفاده گردیده است: ۱- مدل بکر و ونکلی در خصوص طبقه بندی پیامدهای اجتماعی توسعه ۲- مشورت با اساتید علوم اجتماعی در خصوص تغییر و تعدیل مدل بر مبنای شرایط موجود در عسلویه ۳- پیامدهای توسعه که هم توسط محقق مشاهده گردیده و هم در تحقیقات قبلی به آنها اشاره شده است. (جمعا ۵۷ پیامد) ۴- وظایف قانونی نهادهای مدیریت شهری موجود در عسلویه (۲۴ نهاد). پرسشنامه تحقیق مشتمل بر چهار بخش اصلی است: در بخش اول اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان سوال شده است. در بخش دوم از پاسخگویان خواسته شد تا شدت و اهمیت هر کدام از پیامدها را به طور جداگانه از ۱ تا ۷ مشخص کنند. سوال در مورد تعیین شدت و اهمیت هر کدام از پیامدها بدین دلیل بود که ممکن است برخی از پیامدها شدید باشند اما اهمیت آنچنانی جهت مقابله نداشته باشند یا بالعکس شدت آنها کم باشد اما جهت مقابله، اهمیت زیادی داشته باشند. در بخش سوم پرسشنامه، میزان فعال بودن نهادهای مدیریت شهری در خصوص مقابله با هر کدام از پیامدها نیز به وسیله نمره دهی از ۱ تا ۷ پرسش شده است. در

بخش چهارم پرسشنامه نیز سوالات مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته ارائه شده است که به وضعیت پیامدها و همچنین واکنش نهادهای مدیریت شهری را تشریح می‌کند. روایی ابزار سنجش با استفاده از نظرات متخصصان و خبرگان حوزه علوم اجتماعی و تایید پرسشنامه توسط آنان حاصل شده است. در تایید پایایی تحقیق نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه تحقیق ۸۸۵ به دست آمده که حاکی از قابلیت اعتماد پرسشنامه است.

مدل مفهومی و تحلیلی پژوهش

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

ارزیابی کلی نقش مدیریت شهری در کنترل ... ۲۳۵

جدول ۱- مدل تحلیلی تحقیق

شاخص های تحلیل			ابعاد	
افزایش جدایی‌گزینی اجتماعی (بومی‌ها از غیربومی‌ها)	افزایش شکاف طبقاتی	شیوع بیماری‌های ناشی از صنعت	سلامت و رفاه اجتماعی	
ناکافی بودن اوقات فراغت کارگران	افزایش جدایی‌گزینی اجتماعی (کارگران از کارمندان)			
افزایش گدایان در شهر	وجود کارتن خواب در شهر			
ساعات کاری بیش از حد کارگران و کارمندان	تغذیه نامناسب کارگران (کمی و کیفی)			
تضعیف هنجارها و آداب و رسوم محلی	وجود تبعیض و تحقیر	در حاشیه قرار گرفتن بومیان	پیامدهای فرهنگی	
پایین بودن سطح سواد بومیان	تغییر لباس‌های محلی	کاهش کنترل‌های اجتماعی		
از بین رفتن زبان و گویش محلی	کم‌رنگ شدن نقش ریش سفیدان			
افزایش سرقت، قتل و خشونت در شهر	افزایش اعتیاد و شبکه‌های توزیع مواد و سازمان‌دهنده فحشا		کیفیت محیط زندگی	امنیت
تصرف دریا و ساحل توسط صنعت	آلودگی ساحل و سرازیری فاضلاب‌های صنعتی به دریا	آلودگی هوا، دود و بوی گاز		
فقدان امکانات بهداشتی در شهر				
نبود مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای	کمبود مکان‌های تفریحی و ورزشی	نبود گاز مصرفی خانگی	آسایش و رفاه	زندگی
		قطع برق		
		مناسب نبودن وضعیت آب شرب	کیفیت فضایی - کالبدی	
مسکن نامناسب کارگران (کمپ‌های کارگری)	وضعیت نامناسب جاده‌ها	وضعیت نامناسب بافت کالبدی شهر		
شلوغی، تردد ماشین‌های سنگین و تصادفات فراوان	ساخت و ساز غیرقانونی و اختلاف در مالکیت زمین			
گرایش‌های منفی میان مردم محلی و کارکنان غیربومی	نگرش مردم مبنی بر تقابل منافع ملی با منافع محلی		پیامدهای نهادی، حقوقی، سیاسی و تاثیر بر عدالت	
عدم کارایی قوانین در مورد اشتغال بومیان	پارتنری بازی در امور مربوط به اشتغال			
حاکمیت ضعیف قانون در میان کارمندان	حاکمیت ضعیف قانون در میان کارگران			
عدم مشارکت مسئولین منطقه ویژه با نهادهای مدیریت شهری عسلیویه در اتخاذ تصمیمات شهری				
کاهش ارتباطات خویشاوندان با یکدیگر	کاهش ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر		پیامد برای خانواده و	
	نگرانی خانواده‌ها از تعامل فرزندان با افراد ناشناس			
مشاغل کاذب (مال‌خری، خرید و فروش مواد ...)	تورم و گرانی	عدم امنیت شغلی	پیامدهای اقتصادی و رفاه مادی	
از رونق افتادن مشاغل کشاورزی، ماهیگیری و بازرگانی	بیکاری بومیان	رونق مشاغل اجاره‌داری		
اعتراضات صنعتی کارگری	عدم پرداخت به موقع حقوق کارگران			
وجود تعداد زیادی بلوچ و افغانی برای کارهای ساختمانی	تخریب و یا کم‌کاری کارگران		پیامدهایی برای زنان جامعه	
عدم اشتغال زنان	سلب آزادی رفت و آمد زنان			
	سلب امنیت خانوادگی و اجتماعی زنان			

تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان

از میان ۳۰ پرسشنامه قابل استناد تحقیق، نتایج ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان نشان می‌دهد که سن تمام پاسخگویان بیشتر از ۲۵ سال بوده است. همچنین به لحاظ جنسیت ۹۶ درصد مرد و تنها ۴ درصد از پاسخگویان زن می‌باشند. چرا که در شهر عسلویه نسبت اشتغال زنان از یک سو و از سوی دیگر میزان فعالیت و حضور آنان در عرصه مدیریت شهری بسیار پایین است. ۵۶ درصد از پاسخگویان بومی و ۴۴ درصد غیر بومی بوده‌اند. ۲۰ درصد افراد دیپلم، ۷۳ درصد کارشناسی و تنها ۷ درصد افراد کارشناسی ارشد داشته‌اند که نشان از پایین بودن متوسط سطح تحصیلات در میان تاثیرگذاران مدیریت شهری عسلویه است. در خصوص میزان سابقه فعالیت پاسخگویان در حوزه مدیریت شهری نیز ۱۶ درصد افراد بین ۱ تا ۳ سال سابقه کار، ۶۰ درصد افراد بین ۴ تا ۷ سال، ۱۶ درصد بین ۸ تا ۱۱ سال و ۱۰ درصد افراد بیش از ۱۱ سال سابقه فعالیت در حوزه مدیریت شهری دارند. نتایج ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول ۲- ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان

عامل	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
سن			
۲۵-۳۴	۱۰	۳۳,۴	۳۳,۴
۳۵-۴۴	۱۲	۴۰	۷۳,۴
۴۵-۵۴	۸	۲۶,۷	۱۰۰,۰
جنسیت			
مرد	۲۹	۹۶,۷	۹۶,۷
زن	۱	۳,۳	۱۰۰,۰

بومی و غیر بومی بودن			
۶۰,۰	۶۰,۰	۱۸	بومی
۱۰۰,۰	۴۰,۰	۱۲	غیر بومی
سطح تحصیلات			
۲۶,۶	۲۶,۷	۸	دیپلم
۹۳,۴	۶۶,۷	۲۰	کارشناسی
۱۰۰,۰	۶,۷	۲	کارشناسی ارشد
سابقه فعالیت در حوزه مدیریت شهری			
۲۳,۴	۲۳,۴	۷	۱-۳ سال
۷۳,۴	۵۰,۰	۱۵	۴-۷ سال
۹۰,۰	۱۶,۶	۵	۸-۱۱ سال
۱۰۰,۰	۱۰,۰	۳	بیش از ۱۱ سال

پاسخ به سوال اول پژوهش

از آنجا که دو دهه از شروع رشد صنعتی در عسلویه می‌گذرد، پیامدهای منفی زیادی در طول زمان بروز و ظهور یافته است. به نظر می‌رسد پاره‌ای از این پیامدها به دلیل اقدامات مقابله‌ای نهادهای مدیریتی تعدیل یافته و بخش زیادی از آن‌ها همچنان به قوت خود باقی است. لذا جهت بررسی وضعیت کنونی پیامدها سوال اول تحقیق بدین صورت مطرح می‌شود: " پیامدهای منفی رشد صنعت نفت و گاز در عسلویه کدامند؟ ". به منظور پاسخ به این سوال از یک سو با تجزیه و تحلیل گسترده پژوهش‌های قبلی در مورد منطقه مورد مطالعه و از سوی دیگر مشاهدات نویسندگان تحقیق، ۵۷ پیامدهای احتمالی در ۱۰ طبقه احصا شد (مدل تحلیلی تحقیق). در مرحله بعد، به منظور شناخت دقیق وضعیت کنونی پیامدها؛ اهمیت و شدت هر کدام از پیامدها از نمونه تحقیق پرسش شد که نتایج در جدول شماره ۳ قابل مشاهده می‌باشد.

در پاسخ به سوال اول تحقیق، نتایج نشان می‌دهد که هم میانگین شدت و هم میانگین اهمیت تمام پیامدها (۵۷ پیامد) بالاتر از سطح متوسط (۳,۵) است. لذا می‌توانیم تمام پیامدهای احتمالی را به عنوان پیامدهای قطعی رشد صنعت نفت و گاز در عسلویه به شمار آوریم. اما برای درک بهتر از وضعیت پیامدها و اولویت بندی آنها، متوسط میانگین شدت و اهمیت هر کدام از پیامدها نیز محاسبه گردید و نتایج در چهار طبقه (پیامدهای درجه اول، درجه دوم، درجه سوم و درجه چهارم) ارائه می‌شود. اولویت بندی پیامدها نیز بدین صورت است که ۱۰ پیامد اول که متوسط میانگین شدت و اهمیت آنها از سایر پیامدها بالاتر است به عنوان پیامدهای درجه اول، ۱۰ پیامد دوم به عنوان پیامدهای درجه دوم، ۱۰ پیامد سوم به عنوان پیامدهای درجه سوم و ۲۷ پیامد باقیمانده نیز به عنوان پیامدهای درجه چهارم طبقه بندی می‌گردد. اهمیت و ضرورت این اولویت بندی از آن جهت است که نهادهای مدیریت شهری عسلویه در مرحله اول می‌باید تمام منابع خود را جهت کنترل و کاهش پیامدهای درجه اول و درجه دوم بسیج نمایند. چرا که شدت و اهمیت این گروه از پیامدها، از سایرین بیشتر است. یقیناً مصرف منابع در جهت کاهش پیامدهای درجه سه و درجه چهار، شاخص کارایی و اثربخشی نهادهای مدیریت شهری را تضعیف می‌کند.

در تفسیر نتایج فوق، جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که پیامدهایی چون آلودگی هوا، تصرف دریا و ساحل توسط صنعت، پارتی بازی در امور مربوط به اشتغال، تورم و گرانی، شیوع بیماری‌های ناشی از صنعت و افزایش اعتیاد و شبکه‌های تهیه و توزیع مواد و سازماندهنده فحشا از بالاترین شدت برخوردار است. از سوی دیگر نتایج نشان می‌دهد که شیوع بیماری‌های ناشی از صنعت، آلودگی هوا، دود و بوی گاز، کمبود مکان‌های تفریحی و ورزشی، تصرف دریا و ساحل توسط صنعت، پارتی بازی در امور مربوط به اشتغال و عدم امنیت شغلی از جمله پیامدهایی است که از بالاترین اهمیت برخوردار است. لذا نتیجه می‌گیریم که به طور نسبی، شدیدترین پیامدها، با اهمیت‌ترین آنها نیز می‌باشند. در همین راستا، پیامدهایی چون تغییر لباس‌های محلی، از بین رفتن زبان و گویش محلی، تخریب و کم‌کاری کارگران و قطع برق در ردیف آخرین پیامدها؛ چه به لحاظ شدت و چه به لحاظ اهمیت؛ قرار دارد.

جدول ۳- شدت و اهمیت پیامدهای رشد صنعتی در عسلویه

شماره ردیف	شاخص های تحلیل به ترتیب شدت پیامد	شماره ردیف	شاخص های تحلیل به ترتیب اهمیت پیامد
۶،۲	آلودگی هوا، دود و بوی گاز	۶،۲۶	شیوع بیماری های ناشی از صنعت
۶،۷	تصرف دریا و ساحل توسط صنعت	۶،۲۱	آلودگی هوا، دود و بوی گاز
۶،۵۳	پارتهای بازی در امور مربوط به اشتغال	۶،۲۰	کمبود مکان های تفریحی و ورزشی
۶،۵	تورم و گرانی	۶،۱۳	تصرف دریا و ساحل توسط صنعت
۶،۴۴	شیوع بیماری های ناشی از صنعت	۶،۱	پارتهای بازی در امور مربوط به اشتغال
۶،۴۲	افزایش اعتیاد و شبکه های تهیه و توزیع مواد و سازمان دهنده فحشا	۶	عدم امنیت شغلی
۶،۴	کمبود مکان های تفریحی و ورزشی	۵،۹۶	افزایش اعتیاد و شبکه ای تهیه و توزیع مواد و سازمان دهنده فحشا
۶،۳۳	ساعات کاری بیش از حد کارگران و کارمندان	۵،۹۶	در حاشیه قرار گرفتن بومیان
۶،۳۱	آلودگی ساحل و سرازیری فاضلاب های صنعتی به دریا	۵،۹۳	تورم و گرانی
۶،۲۶	عدم امنیت شغلی	۵،۸۵	آلودگی ساحل و سرازیری فاضلاب های صنعتی به دریا
۶،۲۳	عدم پرداخت به موقع حقوق کارگران	۵،۸۵	فقدان امکانات بهداشتی در شهر
۶،۲۳	افزایش گدایان در شهر	۵،۸۳	نبود مراکز آموزش فنی و حرفه ای
۶،۲۳	در حاشیه قرار گرفتن بومیان	۵،۸۳	نگرانی خانواده ها از تعامل فرزندان با افراد ناشناس
۶،۲۳	شکل گیری تضادهای فرهنگی	۵،۸۳	از رونق افتادن مشاغل کشاورزی، ماهیگیری و بازرگانی
۶،۲۰	نبود مراکز آموزش فنی و حرفه ای	۵،۸	ساعات کاری بیش از حد کارگران و کارمندان
۶،۲۰	وجود تبعیض و تحقیر	۵،۷۳	بیکاری بومیان
۶،۲	فقدان امکانات بهداشتی در شهر	۵،۷	شلوغی، تردد ماشین های سنگین و تصادفات فراوان

۲۴۰ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۰، بهار ۱۳۹۶

۶,۱۶	افزایش گدایان در شهر	۵,۶۶	تضعیف هنجارها و کمرنگ شدن آداب و رسوم محلی
۶,۱۴	عدم پرداخت به موقع حقوق کارگران	۵,۶۳	شلوغی، تردد ماشین‌های سنگین و تصادفات فراوان
۶,۱۳	پایین بودن سطح سواد بومیان	۵,۶۰	کاهش کنترل‌های اجتماعی
۶,۱۳	وضعیت نامناسب بافت کالبدی شهر	۵,۵۶	وضعیت نامناسب بافت کالبدی شهر
۶,۰۳	مسکن نامناسب کارگران (کمپ‌های	۵,۵۱	مسکن نامناسب کارگران (کمپ‌های کارگری)
۶,۰۳	وجود تبعیض و تحقیر	۵,۴۶	عدم کارایی قوانین در مورد اشتغال بومیان
۶	کاهش کنترل‌های اجتماعی	۵,۴	پایین بودن سطح سواد بومیان
۶	شکل‌گیری تضادهای فرهنگی	۵,۳۴	رونق مشاغل اجاره‌داری
۵,۹۲	وجود تعداد زیادی بلوچ و افغانی برای کار- های ساختمانی	۵,۳	عدم مشارکت مسئولین منطقه ویژه با نهادهای مدیریت شهری عسلویه در اتخاذ تصمیمات
۵,۸۶	تضعیف هنجارها و کمرنگ شدن آداب و رسوم محلی	۵,۲۷	بیکاری بومیان
۵,۸۶	عدم کارایی قوانین در مورد اشتغال بومیان	۵,۲۷	وجود تعداد زیادی بلوچ و افغانی برای کار- های ساختمانی
۵,۶۸	سلب آزادی رفت و آمد زنان	۵,۲۶	ساخت و ساز غیرقانونی و اختلاف در مالکیت زمین
۵,۶۶	مناسب نبودن وضعیت آب شرب	۵,۱۹	نگرانی خانواده‌ها از تعامل فرزندان با افراد
۵,۶۴	افزایش شکاف طبقاتی	۵,۱۹	از رونق افتادن مشاغل کشاورزی، ماهیگیری و بازرگانی
۵,۶	عدم مشارکت مسئولین منطقه ویژه با نهادهای مدیریت شهری عسلویه در اتخاذ تصمیمات شهری	۵,۱۷	سلب آزادی رفت و آمد زنان
۵,۵۷	مشاغل کاذب (مال خری، خرید و فروش مواد و ...)	۵,۰۷	ناکافی بودن اوقات فراغت کارگران
۵,۵۳	افزایش سرقت، قتل و خشونت در شهر	۵,۰۶	حاکمیت ضعیف قانون در میان کارگران
۵,۵۳	وضعیت نامناسب جاده‌ها	۵,۰۶	وضعیت نامناسب جاده‌ها
۵,۵۲	ناکافی بودن اوقات فراغت کارگران	۵,۰۳	کاهش ارتباطات خویشاوندان با یکدیگر

ارزیابی کلی نقش مدیریت شهری در کنترل ... ۲۴۱

۵,۵۱	نگرش مردم مبنی بر تقابل منافع ملی با منافع محلی	۵	مناسب نبودن وضعیت آب شرب
۵,۵۱	کمرنگ شدن نقش ریش سفیدان	۴,۹۶	افزایش جدایی‌گزینی اجتماعی (بومی‌ها از غیر بومی‌ها)
۵,۵	ساخت و ساز غیرقانونی و اختلاف در مالکیت زمین	۴,۹۶	مشاغل کاذب (مال خری، خرید و فروش مواد و ...)
۵,۴۸	حاکمیت ضعیف قانون در میان کارگران	۴,۹۲	تغذیه نامناسب کارگران (کمی و کیفی)
۵,۳۷	تغذیه نامناسب کارگران (کمی و کیفی)	۴,۸۹	کمرنگ شدن نقش ریش سفیدان
۵,۳۲	افزایش جدایی‌گزینی اجتماعی (کارگران از کارمندان)	۴,۸۹	افزایش جدایی‌گزینی اجتماعی (کارگران از کارمندان)
۵,۲۷	کاهش ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر	۴,۷۶	افزایش سرقت، قتل و خشونت در شهر
۵,۲۵	کاهش ارتباطات خویشاوندان با یکدیگر	۴,۷۲	کاهش ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر
۵,۲۴	رونق مشاغل اجاره‌داری	۴,۷۱	افزایش شکاف طبقاتی
۵,۲۲	اعتراضات صنفی کارگری	۴,۶۸	سلب امنیت خانوادگی و اجتماعی زنان
۵,۱۷	حاکمیت ضعیف قانون در میان کارمندان	۴,۶۸	نگرش‌های منفی میان مردم محلی و کارکنان غیر بومی
۵,۱۴	وجود کارتن خواب در شهر	۴,۶۷	حاکمیت ضعیف قانون در میان کارمندان
۵,۱۳	افزایش جدایی‌گزینی اجتماعی (بومی‌ها از غیر بومی‌ها)	۴,۵۹	نگرش مردم مبنی بر تقابل منافع ملی با منافع محلی
۵,۰۳	سلب امنیت خانوادگی و اجتماعی زنان	۴,۵۵	اعتراضات صنفی کارگری
۵	قطع برق	۴,۴۱	عدم اشتغال زنان
۴,۷۹	عدم اشتغال زنان	۴,۳۶	از بین رفتن زبان و گویش محلی
۴,۷۶	نگرش‌های منفی میان مردم محلی و کارکنان غیر بومی	۴,۲۴	تغییر لباس‌های محلی
۴,۶۳	نبود گاز مصرفی خانگی	۳,۹۳	نبود گاز مصرفی خانگی
۴,۵۶	از بین رفتن زبان و گویش محلی	۳,۸۹	وجود کارتن خواب در شهر
۴,۵۳	تغییر لباس‌های محلی	۳,۸۲	تخریب و یا کم‌کاری کارگران
۴,۳۹	تخریب و یا کم‌کاری کارگران	۳,۶۸	قطع برق

جدول ۴- اولویت و ضرورت توجه به پیامدهای رشد صنعتی در عسلویه به ترتیب

میانگین شدت و اهمیت پیامد

اولویت توجه	شاخص‌های تحلیل	رتبه	اولویت توجه	شاخص‌های تحلیل	رتبه
درجه یک	آلودگی هوا، دود و بوی گاز	۲	درجه یک	شیوع بیماری‌های ناشی از صنعت	۱
درجه یک	تصرف دریا و ساحل توسط صنعت	۴	درجه یک	کمبود مکان‌های تفریحی و ورزشی	۳
درجه یک	عدم امنیت شغلی	۶	درجه یک	پارتنری بازی در امور مربوط به اشتغال	۵
درجه یک	تورم و گرانی	۸	درجه یک	افزایش اعتیاد و شبکه‌های تهیه و توزیع مواد و سازماندهنده فحشا	۷
درجه یک	ساعات کاری بیش از حد کارگران و کارمندان	۱۰	درجه یک	آلودگی ساحل و سرازیری فاضلاب‌های صنعتی به دریا	۹
درجه دو	فقدان امکانات بهداشتی در شهر	۱۲	درجه دو	در حاشیه قرار گرفتن بومیان	۱۱
درجه دو	شلوغی، تردد ماشین‌های سنگین و تصادفات فراوان	۱۴	درجه دو	نبود مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای	۱۳
درجه دو	عدم پرداخت به موقع حقوق کارگران	۱۶	درجه دو	افزایش گدایان در شهر	۱۵
درجه دو	وجود تبعیض و تحقیر	۱۸	درجه دو	وضعیت نامناسب بافت کالبدی شهر	۱۷
درجه دو	شکل‌گیری تضادهای فرهنگی	۲۰	درجه دو	کاهش کنترل‌های اجتماعی	۱۹
درجه سه	از رونق افتادن مشاغل کشاورزی، ماهیگیری و بازرگانی	۲۲	درجه سه	نگرانی خانواده‌ها از تعامل فرزندان با افراد ناشناس	۲۱
درجه سه	پایین بودن سطح سواد بومیان	۲۴	درجه سه	بیکاری بومیان	۲۳
درجه سه	وجود تعداد زیادی بلوچ و افغانی برای کارهای ساختمانی	۲۶	درجه سه	مسکن نامناسب کارگران (کمپ‌های کارگری)	۲۵
درجه سه	عدم کارایی قوانین در مورد اشتغال بومیان	۲۸	درجه سه	تضعیف هنجارها و کمرنگ شدن آداب و رسوم محلی	۲۷
درجه سه	عدم مشارکت مسئولین منطقه ویژه با نهادهای مدیریت شهری عسلویه در اتخاذ تصمیمات شهری	۳۰	درجه سه	سلب آزادی رفت و آمد زنان	۲۹

پس از بررسی پیامدهای رشد صنعت نفت و گاز در عسلویه به تفکیک هر پیامد، در این قسمت مطابق مدل مفهومی و مدل تحلیلی تحقیق، میانگین شدت و اهمیت هر کدام از ابعاد دهگانه بررسی می‌شود. همانطور که ابعاد مختلف پیامدها در جدول ۵ نشان می‌دهد، مسأله کیفیت محیط زندگی در بخش‌های ایمنی و امنیت چه به لحاظ شدت و چه به لحاظ اهمیت توجه، جزء مهمترین پیامدهای رشد صنعت در عسلویه می‌باشد. نتایج جدول ذیل از آن جهت اهمیت دارد که هر کدام از نهادهای مدیریت شهری می‌توانند با توجه به فلسفه‌ی وجودی و ماموریت خود، اولویت و ضرورت پرداختن به ابعاد مختلف را تعیین نمایند.

جدول ۵- شدت و اهمیت پیامدهای رشد صنعتی بر شهر عسلویه برحسب ابعاد ده گانه

اهمیت	ابعاد مختلف پیامدهای رشد صنعت نفت و گاز در عسلویه به ترتیب اهمیت	شدت	ابعاد مختلف پیامدهای رشد صنعت نفت و گاز در عسلویه به ترتیب شدت
۶,۴۲	کیفیت محیط زندگی - ایمنی	۶,۰۷	کیفیت محیط زندگی - ایمنی
۵,۹۶	کیفیت محیط زندگی - امنیت	۵,۴۱	کیفیت فضایی - کالبدی
۵,۸۸	کیفیت فضایی - کالبدی	۵,۳۸	کیفیت محیط زندگی - امنیت
۵,۷۶	پیامدهای اقتصادی و رفاه مادی	۵,۲۸	پیامدهای فرهنگی
۵,۶۸	سلامت و رفاه اجتماعی	۵,۲۲	پیامدهای اقتصادی و رفاه مادی
۵,۶۶	پیامدهای فرهنگی	۵,۱۵	سلامت و رفاه اجتماعی
۵,۶۱	کیفیت محیط زندگی - آسایش و رفاه	۵,۱۴	پیامدهای نهادی، حقوقی، سیاسی و تاثیر بر عدالت
۵,۵۸	پیامد برای خانواده و اجتماع	۴,۹۸	پیامد برای خانواده و اجتماع
۵,۵۵	پیامدهای نهادی، حقوقی، سیاسی و تاثیر بر عدالت	۴,۸۷	کیفیت محیط زندگی - آسایش و رفاه
۵,۱۷	پیامدهایی برای زنان جامعه	۴,۷۵	پیامدهایی برای زنان جامعه

در ادامه، مهمترین نتایج تحقیق در خصوص پیامدهای رشد صنعت نفت و گاز در عسلویه بر حسب ابعاد ده گانه مدل تحلیلی تحقیق، به تفصیل بیان می‌شود.

پیامدهای رشد صنعتی بر بخش سلامت و رفاه اجتماعی

در بخش سلامت و رفاه اجتماعی، شیوع بیماری‌های ناشی از صنعت؛ چه به لحاظ شدت و چه به لحاظ اهمیت؛ در بین سایر پیامدها رتبه اول دارد. مصاحبه‌های مستقیم تحقیق و یافته‌های تحقیقات گذشته بر این امر صحنه می‌گذارد. به گفته شهروندان شهر عسلویه تا پیش از ورود صنعت بیماری‌هایی چون سرطان، آسم، نازایی و بیماری‌های پوستی و ریوی وجود نداشت، اما امروزه تمام این بیماری‌ها در منطقه دیده می‌شود.

ساعات کاری بیش از حد کارگران و کارمندان نیز از جمله پیامدهایی است که از بالاترین شدت و اهمیت برخوردار است. در این میان وضع کارگران بسیار بدتر از کارمندان است چرا که آنها مجبورند روزانه ۱۲ ساعت در شرایط گرمای شدید و هوای آلوده کار کنند. البته ذکر این نکته نیز لازم است که شرکت‌های مختلف، سیستم‌های کاری متفاوتی؛ ۲۰ روز کار ۱۰ روز استراحت یا ۲۵ روز کار ۵ روز استراحت؛ را دنبال می‌کنند. اما نکته اصلی پیامد؛ ۱۲ ساعت کار روزانه است که برای هر فردی در شرایط بسیار نامساعد عسلویه دشوار است.

گدایان نیز به صورت سرسام‌آوری در شهر افزایش پیدا کرده‌اند. به گفته شهروندان اکثر آنها پاکستانی و بنگالی هستند؛ مردان آنها با دست و پاهای به ظاهر شکسته و زنان نیز با بچه‌های خود گدایی می‌کنند. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که این گدایان به صورت سازمان‌یافته عمل می‌کنند. شیوع این معضل به حدی است که به نظر می‌رسد هیچ نهادی خود را مسئول جمع‌آوری آنها نمی‌داند. از جمله پیامدهایی که در گذشته وجود داشته اما امروزه از شدت و اهمیت کمی برخوردار است وجود کارتن خواب‌ها در شهر می‌باشند.

پیامدهای فرهنگی رشد صنعتی

فرآیند صنعتی شدن و پیشرفت‌های تکنولوژیکی در منطقه عسلویه مبنایی را برای گذار از یک جامعه سنتی به یک جامعه صنعتی و شهری فراهم ساخت. اگرچه تغییرات صنعتی ظرفیت‌های تولیدی بزرگی را خلق نمود، اما از طرف دیگر اختلال‌های قابل توجهی را در بافت سنتی جامعه ایجاد کرد. تضادهای فرهنگی میان بومیان و مهاجرانی که اکثراً از قشر کارگر بودند افزایش یافته است و شیوه‌های جا افتاده کنترل اجتماعی دیگر جوابگوی هنجار شکنی‌های مهاجران نیست.

در خصوص پیامدهای فرهنگی توسعه صنعتی در عسلویه به عقیده پاسخگویان، اگرچه امروزه تغییر لباس، زبان و گویش محلی آن چنان حائز اهمیت نیست اما عدم حس هویت اجتماعی و به حاشیه رانده شدن، بومیان را به شدت رنج می‌دهد.

پیامدهای مربوط به کیفیت محیط زندگی - امنیت

پیامدهای مربوط به کیفیت محیط زندگی به سه بخش اصلی تقسیم شده است: امنیت، ایمنی، آسایش و رفاه. در بخش امنیت، شیوع اعتیاد و شبکه‌های تهیه و توزیع مواد و سازماندهنده فحشا از میانگین بسیار بالایی برخوردار است که نشان از شدت و اهمیت این پیامد در میان سایر پیامدهاست و ضرورت بسیج همه جانبه نهادهای مختلف مدیریت شهری به منظور کنترل این پیامد را می‌طلبد. اگر چه بسیاری از پیامدهای توسعه صنعتی در شهر عسلویه در حیطه وظایف سازمان منطقه ویژه است، اما پرداختن به آن نیازمند بسیج منابع نهادهای مختلف محلی: بخش‌های دولتی و خصوصی و عموم مردم؛ است. از جمله این پیامدها می‌توان به مبحث اعتیاد اشاره نمود. نهادهایی چون نیروی انتظامی در درجه اول و سازمان منطقه ویژه و شرکت‌های تابعه و فرمانداری عسلویه در درجه دوم می‌توانند با همکاری همدیگر نسبت به جلوگیری از شیوع این پیامد فعالیت داشته باشند. سازمان منطقه ویژه و شرکت‌های پالایشگاهی و پتروشیمی از آن جهت مسئول این پیامد هستند که بازار اصلی خرید و فروش مواد

مخدر، کارگرانی هستند که در شرکت‌های مختلف منطقه کار می‌کنند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که سرقت و خشونت در ردیف پیامدهایی است که شدت کمی دارد هر چند که از اهمیت نسبتاً بالایی برخوردار است. طبق گفته مصاحبه شوندگان، کاهش سرقت، قتل و خشونت در شهر عسلویه نتیجه عملکرد نیروی انتظامی در این عرصه است.

پیامدهای مربوط به کیفیت محیط زندگی - ایمنی

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که شدیدترین و بااهمیت‌ترین پیامدهای رشد صنعتی در شهر عسلویه مربوط به بخش ایمنی محیط زندگی است. آلودگی هوا، دود و بوی گاز عامل اصلی شیوع بیماری‌های مختلف است. از نظر پاسخگویان شرکت‌های فعال منطقه نه تنها هیچ گونه اقدام موثری در جهت کنترل آلودگی انجام نمی‌دهند بلکه هر روز فعالیت خود و در نتیجه آلودگی را افزایش می‌دهند. هر آنجا که به لحاظ فضایی دچار کمبود شده، به دریا تاخته و آن را محل اجرای صنایع مختلف پتروشیمی و پالایشگاهی ساخته‌اند. امکانات بهداشتی شهر عسلویه نیز تنها به یک درمانگاه ختم می‌شود. در مصاحبه‌ها عنوان شد که مسئولان، وجود خلاء قانونی و نسبت جمعیت ساکن به امکانات درمانی را دلیل این امر می‌دانند. این در حالیست که در مقابل جمعیت ۴۷۴۶ نفری شهر عسلویه در سال ۱۳۸۵ حدود ۳۰۰۰۰ نفر نیروی کار در منطقه حضور دارند.

پیامدهای مربوط به کیفیت محیط زندگی - آسایش و رفاه

زیرساخت‌هایی مثل آب، برق و گاز جزء الزامات زندگی شهری، وجود مراکز آموزشی لازمه توسعه و پیشرفت شهروندان و مراکز تفریحی و ورزشی پیش شرط سلامتی آنها است. مکان‌های ورزشی که در سطح منطقه وجود دارد عمدتاً متعلق به سازمان منطقه ویژه است و به طور بسیار محدودی در اختیار ساکنان محلی قرار داده می‌شود. از سوی دیگر با توجه به صنایع بسیاری که در سطح منطقه وجود دارد، وجود مراکز

آموزشی فنی و حرفه‌ای به منظور پرورش نیروی کار صنعتی ماهر جزء ضروریات است. به نظر می‌رسد که در خصوص توسعه سرمایه انسانی در این منطقه کار ریشه‌ای و بنیادین صورت نگرفته است. با این وجود، در مورد زیرساخت‌هایی چون آب، برق و گاز، کارهای اساسی در شهر صورت گرفته و امروز دیگر مردم مشکل چندانی در این خصوص ندارند جز آنکه نسبت به کیفیت آب شرب و تاثیر آلودگی‌های صنعتی بر آن گلایه دارند.

پیامدهای مربوط به کیفیت فضایی کالبدی

یکی از معضلات عسلویه به دلیل پروژه‌های عظیم توسعه صنعتی، تردد وسایط نقلیه سنگین است که خود عامل اصلی تصادفات نیز می‌باشد. فعالیت مهمی که در خصوص کاهش این پیامد صورت گرفته است احداث، اصلاح و تعریض جاده‌ها است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از یک سو شدت پیامد نامناسب بودن جاده‌ها در ردیف آخرین پیامد قرار گرفته است و از سوی دیگر آمار مربوط به فعالیت نهادهای شهری؛ که در بخش بعد ارائه می‌شود؛ نشان می‌دهد که سازمان منطقه ویژه اقتصادی، فعالیت‌های زیادی در خصوص احداث و اصلاح راه‌ها داشته است. به عنوان مثال می‌توان از احداث جاده جدید ارتباطی سازمان منطقه ویژه، شهر نخل تقی و شهر عسلویه نام برد.

پیامدهای نهادی، حقوقی و تاثیر بر عدالت

یکی از مصادیق عدالت اجتماعی، عدالت در فرصت‌های اشتغال برای افراد است. کسانی که مهارت‌های یکسانی دارند باید از فرصت مساوی برای کسب شغل برخوردار باشند. طبق نتایج پژوهش، پارتی‌بازی در امر اشتغال از مهمترین پیامدهای نهادی رشد صنعتی در عسلویه است که مغایر با اصول عدالت اجتماعی می‌باشد. ناکارآمدی قوانین در مورد اشتغال بومیان نیز پیامد دیگری است که بر شدت و اهمیت پیامد اول تاثیر داشته است. بومیان معتقدند که عدالت حکم نمی‌کند دود، آلودگی و بیماری‌های

صنعت برای آنها باشد و منافع صنعت برای کسانی دیگر. آنها به سوء استفاده از قوانین و مقررات مربوط به اشتغال بومیان نیز اشاره می‌کنند و معتقدند بسیاری از افرادی که هیچگاه ساکن منطقه نبوده‌اند، به نام بومی در منطقه کار می‌کنند.

پیامدهای مربوط به خانواده و اجتماع

اگرچه پس از ورود صنعت، نظم سنتی حاکم بر اجتماع محلی به هم خورده و آسیب‌های اجتماعی مختلفی به وجود آمده است (ملاکی، ۱۳۸۸: ۱۸۰) اما خانواده‌ها هنوز روابط سنتی خود را حفظ نموده‌اند. میانگین پایین کاهش ارتباطات اعضای خانواده با یکدیگر و نیز خویشاوندان با همدیگر؛ در مقایسه با سایر پیامدها؛ نشان از وجود علقه‌های پایدار میان آنهاست. تنها نگرانی خانواده‌ها از تعامل فرزندانشان با غریبه‌ها است که فکر می‌کنند این روابط، زمینه را برای بروز انحرافات جوانان فراهم می‌کند. بالا بودن شدت و اهمیت این پیامد در نتایج تحقیق تایید شده است.

پیامدهای اقتصادی و رفاه مادی

پیامدهای اقتصادی از مهمترین پیامدهای رشد صنعتی در شهر عسلویه به شمار می‌رود. چرا که وضعیت مالی شهروندان، سایر ابعاد زندگی مردم را تحت تاثیر قرار می‌دهد. مشاغل حاصل از اقتصاد و بازار مدرن که پس از ورود صنعت و از طریق ایجاد بازارهای مختلف شکل گرفت، عمدتاً در اختیار غیربومی‌ها قرار دارد. اکثر پاساژها، فروشگاه‌های صنعتی، پیمانکاری‌ها و ارائه خدمات مختلف در منطقه توسط غیر بومیان تسخیر شده است. تنها سهم بومیان از رونق اقتصادی به وجود آمده درآمد حاصل از اجاره‌داری است. در واقع اکثر بومیان هنوز درحوزه‌های اقتصاد سنتی مثل ماهیگیری و تجارت و کشاورزی در روستاهای دورتر مشغولند و امکان چندانی برای اشتغال در مشاغل جدید و تخصصی ناشی از رشد صنایع نفت و گاز نیافته‌اند. بنابراین همانگونه

که در تجارب کشورهای دیگر نیز دیده می‌شود، اقتصاد و مشاغل بومی به حاشیه رانده شده و در معرض نابودی قرار گرفته‌اند.

پیامدهای مربوط به زنان

پس از حضور صنعت در منطقه، مردم بومی شاهد وقوع جرائم و ناامنی‌هایی در منطقه بودند. از سوی دیگر بروز دوگانگی فرهنگی و ارزشی میان مهاجران و بومیان موجب کاهش اعتماد اجتماعی شد. با کاهش امنیت و تضعیف کنترل‌های اجتماعی رسمی و غیررسمی، رفت و آمد زنان در فضاهای عمومی و کاری بیش از پیش محدود شده است. این وضعیت موجب شده که زنان و دختران منطقه بصورت مضاعف امکان حضور فعال در اجتماع و بازار کار و اشتغال را از دست بدهند.

پاسخ به سوال دوم پژوهش

ساختار سازمانی مدیریت شهری بسیار گسترده، پیچیده و متنوع بوده و موظف به انجام وظایف متعدد و گوناگون است و جزو سازمان‌های چندعملکردی و چندمنظوره محسوب می‌گردد. از سوی دیگر پیامدهای موجود در شهر عسلویه نیز ابعادی متنوع و پیچیده دارد که مقابله با آن در اختیار و توان یک نهاد نیست بلکه بسیج کلیه منابع و امکانات سایر نهادها مورد نیاز می‌باشد. با توجه به اولویت‌ها درجه بندی پیامدها در بخش قبل، در این بخش به عملکرد نهادهای مدیریت شهری عسلویه در کنترل و کاهش این پیامدها پرداخته می‌شود؛ بدین منظور کلیه نهادهای مدیریتی فعال در سطح شهرستان عسلویه مطابق جدول شماره ۶ در دو بخش نهادهای مدیریتی چند وظیفه‌ای و نهادهای مدیریتی تک وظیفه‌ای مشخص شدند. به عنوان نمونه نهادهای مدیریتی چند وظیفه‌ای عبارتند از: سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، شهرداری، شورای شهر، فرمانداری، نماینده مجلس و امام جمعه شهرستان. سپس با

۲۵۰ فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۰، بهار ۱۳۹۶

استفاده از پرسشنامه تحقیق از پاسخگویان خواسته شد میزان فعال بودن هر یک از آنها در قبال هر یک از پیامدها را با اختصاص نمره ۱ (غیر فعال) تا ۷ (کاملاً فعال) مشخص نمایند. در این مرحله، علاوه بر ابزار پرسشنامه از ابزار مصاحبه باز و نیمه‌ساخت‌یافت نیز استفاده شده است. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق در خصوص عملکرد مهمترین نهادهای مدیریت شهری عسلویه به صورت تشریحی در ادامه می‌آید.

جدول ۶- نهادهای مدیریت شهری موثر در کنترل پیامدهای رشد صنعتی در شهر عسلویه

سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس	نهادهای و مقامات چند وظیفه‌ای	
شهرداری		
شورای شهر		
فرمانداری		
نماینده مجلس		
امام جمعه	نهادهای تک وظیفه‌ای	
شرکت آب و فاضلاب		نهادهای متولی زیر ساخت‌های شهری (زیرساخت‌های سخت)
شرکت توزیع نیروی برق		
شرکت گاز		
اداره راه و شهرسازی		
اداره تعاون، کار و رفاه		نهادهای متولی خدمات اجتماعی و عمومی (زیرساخت‌های نرم)
شبکه بهداشت و درمان		
اداره حفاظت از محیط زیست		
آموزش و پرورش و آموزش		
اداره صنعت، معدن و تجارت		
اداره جهاد کشاورزی		
اداره تربیت بدنی		نهادهای متولی پیامدهای فرهنگی
اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی		
هیات‌های مذهبی		
تشکل‌های فرهنگی	نهادهای انتظامی	
نیروی انتظامی		
راهنمایی و رانندگی	نهادهای غیر دولتی	
صنف لجن‌داران و ماهیگیران		
شرکت‌ها و پیمانکاران صنعتی		

سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس جنوبی

سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس جنوبی متولی توسعه صنعتی و پیشتاز در ارتقای جایگاه اقتصادی منطقه است. اما به همان اندازه که مسئول توسعه اقتصادی است، نسبت به پیامدهای ناشی از فعالیت‌های صنعتی نیز مسئولیت دارد و نمی‌تواند نسبت به آنها بی‌تفاوت باشد. مطابق نتایج تحقیق، مهمترین فعالیت سازمان در بهبود وضعیت نامناسب جاده‌ها ارزیابی شده که اگرچه مهم است اما این پیامد در ردیف آخرین پیامدها قرار دارد. در حوزه پیامدهای درجه ۱؛ سازمان منطقه ویژه نه تنها نسبت به پیامدهایی چون آلودگی هوا، دود و بوی گاز، شیوع بیماری‌های ناشی از صنعت، تصرف دریا و ساحل توسط صنعت موفقیت چندانی نداشته بلکه این پیامدها در ردیف آخرین پیامدهایی است که به آنها توجه داشته است. البته سازمان در بعضی از مسائل از جمله بهبود آب شرب فعالیت‌های مناسبی از جمله: تخصیص اعتبار به پروژه آبرسانی طرح محرم و همچنین احداث آب شیرین‌کن انجام داده است. انتظار می‌رود سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس جنوبی بیش از پیش نسبت به پیامدهای درجه ۱ و درجه ۲ منطقه حساس بوده و در جهت کاهش آنان اقدامات جامعی انجام دهد.

شهرداری

اصلی‌ترین نهاد مدیریت شهری شهرداری است. شهرداری ارتباط مستقیم با شهروندان و بنگاه‌ها دارد و مسئول تامین دامنه‌ای از خدمات اساسی است. مدیریت یکپارچه شهری، حل پیامدهای توسعه صنعتی را به یک نهاد محدود نمی‌کند و حضور نهادهای مختلف را به صورتی هماهنگ ایجاب می‌نماید. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بیشترین و شاید عمده‌ترین فعالیت شهرداری عسلویه رسیدگی به وضعیت نامناسب بافت کالبدی شهر است. اما در این بخش نیز نتوانسته است نسبت به ترمیم و اصلاح بافت‌های مسکونی و تجاری اصلی شهر موفقیت بالایی کسب نماید و عمده فعالیت در خصوص احداث فضاهای سبز و باز شهری است. به عبارت دیگر شهرداری عسلویه

عمدتاً در حل مسائل و مشکلات سخت‌افزاری فعال بوده و در خصوص مسائل فرهنگی و پیامدهای نرم‌افزاری نتوانسته است حضور فعالی داشته باشد. تصرف دریا و ساحل توسط صنعت، آلودگی ساحل و سرازیری فاضلاب‌های صنعتی به دریا، شیوع بیماری‌های ناشی از صنعت و شکل‌گیری تضادهای فرهنگی از جمله پیامدهایی است که شهرداری عسلویه کمترین فعالیت را در مقابل آنها داشته است.

شورای اسلامی شهر

یکی از مهمترین وظایف شوراها بررسی و شناخت کمبودها، نیازها و نارسائی‌های اجتماعی و فرهنگی شهر و روستا است. لذا انتظار می‌رود شورای اسلامی شهر عسلویه در حل کلیه پیامدها فعال بوده و نسبت به افزایش آنها حساس باشد. مقایسه میانگین فعالیت‌های شورای اسلامی با پیامدهای درجه ۱ شهر عسلویه نشان می‌دهد که اگر چه در خصوص کمبود مکان‌های تفریحی و ورزشی و عدالت در بهره‌مندی از فرصت‌های شغلی امتیاز متوسطی به دست آمده اما همانند سازمان منطقه ویژه و شهرداری در خصوص آلودگی ساحل و سرازیری فاضلاب‌های صنعتی به دریا، افزایش اعتیاد و شبکه‌های تهیه و توزیع مواد مخدر و تصرف دریا و ساحل توسط صنعت نمره بسیار پایینی حاصل شده است.

نماینده مجلس

نماینده مجلس یکی از ارکان ارتباط‌دهنده سه سطح، ملی، منطقه‌ای و محلی می‌باشد. نماینده مردم منطقه عسلویه می‌تواند اصلی‌ترین بازتاب دهنده پیامدهای توسعه صنعتی عسلویه در سطح منطقه‌ای و ملی باشد. قدرتی که نماینده مجلس به لحاظ حضور در سطح ملی دارد، هیچ کدام از سایر نهادهای مدیریت شهری ندارند. این در حالیست که از نظر پاسخگویان، پرداختن به پیامدهای درجه ۱ رشد صنعتی در ردیف آخرین فعالیت‌های نماینده مجلس قرار داشته است.

سازمان‌های متولی زیرساخت‌های شهری

اگر چه در سال‌های گذشته، بخش مهمی از پیامدهای ناشی از رشد صنعتی در عسلویه به ضعف زیرساخت‌های شهری چون آب، برق، گاز و همچنین نبود راه‌های مناسب مربوط می‌شد؛ اما فعالیت‌های موثر نهادهای مسئول باعث حل این پیامدها شده است. البته وضعیت نامناسب بافت کالبدی شهر و نیز ازدحام و تردد وسایل نقلیه سنگین و تصادفات فراوان هنوز نیز در ردیف پیامدهای درجه ۲ قرار دارد. در میان سه نهاد رسمی زیرساخت‌ها؛ شرکت برق میانگین بالاتری دریافت کرده ولی اداره مسکن و شهرسازی نتوانسته نمره قابل قبولی کسب کند.

سازمان‌های متولی خدمات اجتماعی و عمومی

علاوه بر زیرساخت‌های شهری، خدمات اجتماعی و عمومی می‌توانند به مثابه زیرساخت‌های نرم شهری کلیه جنبه‌های زندگی شهری را حتی عمیقتر تحت تاثیر قرار دهند. مسائلی چون بیکاری، کمبود امکانات بهداشتی و درمانی، آلودگی محیط زیست و همچنین کمبود امکانات آموزشی؛ که پیش شرط توسعه شهروندی است؛ از زمره این موارد می‌باشد. "نهادهای درگیر در زیرساخت‌های نرم شهری" عبارتند از ادارات رفاه، کار و امور اجتماعی، شبکه بهداشت و درمان، سازمان حفاظت از محیط زیست، تربیت بدنی، آموزش و پرورش و نیز آموزش عالی.

در سطح منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، سازمان منطقه ویژه متولی اصلی امور مربوط به اشتغال است. در کنار این سازمان، اداره کار و امور اجتماعی نیز وظایف خود را انجام می‌دهد. مطابق نتایج تحقیق اصلی‌ترین پیامدهای مربوط به این حوزه عبارت است از: پارتی‌بازی در امور مربوط به اشتغال و نیز عدم پرداخت به موقع حقوق کارگران، در حالی که میانگین فعالیت ۲,۸۷ و ۲,۷۷ از ۷ نمی‌تواند منعکس‌کننده عملکرد مناسبی در این دو حوزه باشد.

با وجود آنکه پیامدهای مربوط به وضعیت بهداشت در زمره شدیدترین پیامدها قرار دارد اما میانگین عملکرد شبکه بهداشت و درمان در مورد این پیامدها بسیار پایین است. از آنجا که به نظر می‌رسد شبکه بهداشت و درمان عسلویه در این خصوص اختیار چندانی نداشته باشد، رسیدگی به این پیامد می‌باید از اولویت‌های اصلی نهادهای منطقه‌ای و ملی ذیربط باشد. شهر عسلویه چه به لحاظ امکانات بهداشت فردی؛ نظیر بیمارستان؛ و چه به لحاظ بهداشت محیط شهری؛ در وضعیت ناگواری قرار دارد.

بر طبق نتایج تحقیق، عملکرد سازمان حفاظت از محیط زیست در عسلویه از دو جنبه قابل بررسی است. از یک سو به نظر می‌رسد میانگین‌های به دست آمده برای سازمانی که به طور تخصصی در حوزه‌ای خاص فعالیت می‌کند بسیار ناچیز باشد و از سوی دیگر پیامدهای مربوط به محیط زیست در عسلویه در ردیف شدیدترین پیامدها قرار دارد. چنانکه هر سه پیامد تصرف دریا و ساحل توسط صنعت، آلودگی ساحل و سرازیری فاضلاب‌های صنعتی به دریا و آلودگی هوا، دود و بوی گاز، جزء پیامدهای درجه ۱ محسوب می‌شود..

در بخش آموزشی، وجود مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای نقش به‌سزایی در تربیت و پرورش نیروی کار ماهر و فنی دارد. این موضوع به ویژه برای بومیان منطقه از اهمیت خاصی برخوردار است. اهمیت این موضوع برای بومیان از آنجا ناشی می‌شود که در درجه اول، توسعه صنعتی نیاز به نیروی کار فنی را اجتناب ناپذیر ساخته و از سوی دیگر به دلیل عدم وجود امکان ادامه تحصیل برای بسیاری از بومیان در دوره‌های آموزش عالی، مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای بهترین فرصتی است که می‌تواند مسأله اشتغال بومیان را حل نماید. به همین دلیل مراکز آموزشی مانند اداره آموزش و پرورش و دانشگاه پیام نور؛ تنها مرکز آموزش عالی عسلویه؛ می‌توانند با راه‌اندازی دوره‌ها و رشته‌های فنی زمینه‌ساز بهبود وضعیت اشتغال جوانان عسلویه باشند.

کمبود مکان‌های تفریحی و ورزشی نیز بخشی از نیازهای حل نشده مردم عسلویه است. تنها مجموعه ورزشی منطقه، مجموعه ورزشی نایبند است که در اختیار

شرکت‌های تابعه سازمان منطقه ویژه قرار دارد و بومیان به سختی و با نام‌نگاری‌های بسیار می‌توانند از آنها استفاده کنند (ملاکی، ۱۳۸۸: ۱۲۰). اداره تربیت بدنی نیز نتوانسته است اقدام مناسبی در خصوص احداث سالن‌های ورزشی انجام دهد. شهرداری نیز به جز پارک ساحلی اقدامی صورت نداده است.

از زمان شروع رشد صنعتی، حضور خرده فرهنگ‌های مختلف موجب بروز دوگانگی‌های هنجاری و رفتاری شدیدی میان اقشار مختلف بومیان شده است که پیامدهای مختلفی را در پی داشته است. در این میان مسائلی چون در حاشیه قرار گرفتن بومیان، شکل‌گیری تضادهای فرهنگی، کاهش کنترل‌های اجتماعی و نیز تبعیض و تحقیر از سایر پیامدها شدیدتر است. در مورد پیامدهای فرهنگی ذکر دو نکته ضروری است. اول آنکه این پیامدها در زمره مسائلی است که سایر جنبه‌های زندگی را تحت تاثیر قرار می‌دهد و رابطه مستقیمی با کیفیت زندگی فردی و جمعی دارد. و دوم آنکه اگرچه اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان نهاد رسمی متولی آن شناخته می‌شود اما واقعیت بیانگر آن است که این پیامدها متولی و مسئول مشخصی در جامعه ندارند. تنها تشکل‌های فرهنگی و هیات‌های مذهبی به صورت غیر رسمی در این حوزه فعالیت دارند. کنترل اجتماعی افراد جامعه بر یکدیگر ضامن حفظ هنجارها و ارزش‌های آن جامعه است. اما مطابق نتایج هیچکدام از نهادهای ذیربط عملکرد مناسبی در این خصوص نداشته‌اند. نبود کنترل‌های اجتماعی مقدمه‌ای برای زوال سایر هنجارها است.

نهادهای انتظامی همچون نیروی انتظامی، راهنمایی و رانندگی، شورای حل اختلاف و دادگستری مسئول حفظ جان، مال و امنیت شهروندان هستند. در این میان مسئولیت اصلی نیروی انتظامی کنترل و جلوگیری از وقوع جرم است. اگر چه در سال‌های اخیر نسبت به سال‌های گذشته از شدت جرم و جنایت در عسلویه بسیار کاسته شده است اما طبق نتایج تحقیق همچنان موارد بسیاری از اعتیاد و شبکه‌های تهیه و توزیع مواد مخدر و نیز تکدی‌گری در شهر مشاهده می‌شود.

کنترل و جلوگیری از وقوع اتفاقات جاده‌ای تنها با تلاش اداره راهنمایی و رانندگی حل نمی‌شود بلکه نیازمند هماهنگی نهادهای ذیربط مدیریت شهری همچون سازمان منطقه ویژه (بخش اجراییات و همچنین مدیریت خدمات شهری)، شهرداری، اداره مسکن و شهرسازی و نیروی انتظامی است که تنها با هماهنگی و ایجاد زیرساخت‌های مربوطه می‌توانند این پیامدها را حل نمایند.

به طور خلاصه در پاسخ به سوال دوم تحقیق می‌توان گفت عملکرد نهادهای مدیریت شهری به جز در موارد زیرساخت‌های سخت شهری نظیر برق، گاز و راه‌ها، در سایر موارد بسیار ضعیف بوده است و لازم است با بسیج منابع و همکاری کلیه نهادهای ذیربط چه در سطح محلی و چه در سطح منطقه‌ای و ملی در جهت کنترل و کاهش پیامدها اقدامات عملی انجام دهند.

پاسخ به سوال سوم پژوهش

در این قسمت تلاش می‌شود به سوال سوم تحقیق؛ نهادهای مدیریت شهری عسلویه جهت کاهش پیامدها چه اهدافی را دنبال نمایند؟؛ پاسخ داده شود. بدین منظور ذکر این نکته لازم است که کلیه نهادهای مدیریت شهری عسلویه می‌باید در کنار وظایف جاری و روزمره خود در قالب مدیریت یکپارچه شهری نسبت به پیامدهای رشد صنعتی در منطقه حساس باشند. لذا اولویت‌های پیشنهادی نهادهای مدیریت شهری بر اساس سه عامل تعیین شده است: ۱- پیامدهای درجه اول و درجه دوم که در سوال اول پژوهش مشخص شدند ۲- مبانی نظری تحقیق ۳- وظایف و اختیارات قانونی و نیز عملکرد واقعی نهادها. همانطور که جدول ۷ نشان می‌دهد در ستون سمت راست پیامدهای رشد صنعتی به ترتیب متوسط میانگین شدت و اهمیت پیامد آمده است و در سایر ستون‌های جدول، اولویت‌های پیشنهادی نهادهای مختلف مدیریت شهری عسلویه مشخص شده است. به عنوان نمونه کاهش آلودگی هوا به عنوان مهمترین و شدیدترین

پیامد رشد صنعتی در عسلویه اولویت اول نهادهای سازمان منطقه ویژه، شهرداری، شورای شهر، فرمانداری، شبکه بهداشت و درمان، اداره حفاظت از محیط زیست و همچنین شرکت‌های پالایشگاهی و پتروشیمی منطقه است. از زاویه دیگر جدول شماره ۷ اولویت‌های هر کدام از نهادهای مدیریت شهری را به ترتیب مشخص کرده است که در واقع پاسخ سوال سوم تحقیق را بیان می‌کند. برای مثال اولویت‌های برنامه‌ای سازمان منطقه ویژه در جهت کاهش پیامدهای رشد صنعتی در عسلویه به ترتیب عبارت است از: کاهش آلودگی هوا، کنترل شیوع بیماری‌ها، جلوگیری از تصرف دریا و ساحل توسط شرکت‌ها، جلوگیری از پارتی بازی در امور اشتغال، افزایش امنیت شغلی کارگران، پاکسازی ساحل و جلوگیری از سرازیری فاضلاب‌های صنعتی شرکت‌ها به دریا، کاهش ساعات کاری کارگران و... . جدول ذیل همچنین نشان می‌دهد که نهادهای سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس جنوبی، شهرداری، شورای شهر، فرمانداری و شرکت‌های صنعتی بیشترین مسئولیت را در قبال پیامدهای رشد صنعتی دارا می‌باشند. نکته دیگر آنکه در جدول ذیل تنها برنامه‌هایی ارائه شده است که پیامد مربوط به آنها در شمار پیامدهای درجه اول و درجه دوم شدت و اهمیت قرار داشته است و از ارائه برنامه برای کلیه پیامدها اجتناب شده است چرا که منابع سازمانی هر نهاد محدود بوده و مصرف آنها به صورت اثربخش و کارا از اهداف اصلی نهادهای مدیریت شهری می‌باشد.

جدول ۷- اولویت‌های هر کدام از نهادهای مختلف مدیریت محلی عسلویه در جهت

کاهش پیامدهای رشد صنعتی

سازمان منطقه ویژه	شهر داری	شورای شهر	فرمانداری	راه و شهرسازی	کار و رفاه اجتماعی	بهداشت و درمان	محیط زیست	نهادهای آموزشی	تربیت بدنی	نهادهای فرهنگی	نیروی انتظامی	شرکت‌های صنعتی
کاهش آلودگی هوا	۱	۱	۱	۱			۱	۱				
کنترل شیوع بیماری‌ها	۲		۲	۲			۲	۲				
جلوگیری از تصرف دریا و ساحل	۳	۲	۳	۴				۴				
جلوگیری از پارتی بازی در امور اشتغال	۴		۴	۴		۱						
هماهنگی با نهادهای ذیربط جهت کاهش تورم			۶	۵								
کمک به کاهش اعتیاد و شبکه‌های تهیه و توزیع مواد			۷								۱	۱
کمک به احداث اماکن تفریحی و ورزشی		۳	۵							۱		
کاهش ساعات کاری کارگران	۷					۳						۸
پاکسازی ساحل و جلوگیری از سرآزبری فاضلاب‌های صنعتی شرکت‌ها به دریا	۶	۴	۸	۶			۳	۴				۷
افزایش امنیت شغلی	۵					۲						۶

ارزیابی کلی نقش مدیریت شهری در کنترل ... ۲۵۹

۱۱						۵				۹	پرداخت به موقع حقوق کارگران	
	۲								۱۰	۵	جمع آوری و کنترل متکدیان	
۹	۳	۲		۱		۴		۸	۱۲	۷	۷	فعالیت‌های فرهنگی در جهت کاهش تضادهای فرهنگی و افزایش هویت اجتماعی و امنیت و کنترل‌های اجتماعی
۱۰				۲					۹		۸	تشکیل دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای
						۴		۷	۱۱	۶	۱۰	کمک به احداث مراکز بهداشتی در شهر
		۳							۱۴	۱۰		تقویت هنجارها و آداب و رسوم محلی
							۱		۱۳	۱۰		بهبود بافت کالبدی شهر
۱۲											۱۱	رسیدگی به وضعیت مسکن کارگران
۱۴						۷		۱۰	۱۷		۱۳	تدوین قوانین مناسب در مورد اشتغال بومیان
		۴		۴					۱۵	۱۱		برگزاری کلاس‌های آموزشی متناسب با نیاز شهروندان
				۵	۵	۴	۱۰	۱۱	۱۸	۱۳	۱۴	افزایش سطح مشارکت با نهادهای مدیریت شهری
۱۳				۳		۶		۹	۱۶		۱۲	کمک به کاهش بیکاری بومیان
						۹				۱۲		ساماندهی کارگران ساختمانی

نتیجه‌گیری

در پایان به برخی از دستاوردهای کلی پژوهش اشاره شده و سپس پیشنهاداتی ارائه می‌شود:

- واقعیت‌های منطقه عسلویه گویای آن است که در این منطقه تمام منابع در خدمت رشد اقتصادی و صنعتی قرار گرفته و از میان ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی توسعه پایدار شهری تنها به بعد اقتصادی پرداخته شده و از سایر ابعاد غفلت شده است.
- نتایج تحقیق تایید می‌کند تمام پیامدهایی که در تحقیقات قبلی به آنها اشاره شده بود همچنان پابرجا است اما شدت و ضعف و اهمیت آنها تغییر پیدا کرده است.
- پیامدهایی که مربوط به زیرساخت‌های سخت شهری است امروزه دیگر در ردیف پیامدهای درجه اول و دوم قرار ندارند. در عوض پیامدهای مربوط به زیرساخت‌های نرم شهری از شدت و اهمیت بالایی برخوردارند.
- نهادهای مدیریت شهری چند وظیفه‌ای در سطح محلی در خصوص کاهش پیامدهای رشد صنعت نفت و گاز در عسلویه آن چنان که باید، فعال نبوده‌اند.
- یکی از عوامل اصلی که باعث بروز پیامدها در عسلویه گردیده است نبود زیرساخت‌های اصلی توسعه قبل از شروع فعالیت صنعتی است. لذا لازم است از تجربه عسلویه در فعالیت‌های آینده درس بگیریم.
- برخی عوامل نظیر میزان جذب سرمایه، نیروی کار و همچنین گستردگی پیامدهای توسعه صنعتی باعث شده است منطقه عسلویه قابل قیاس با سایر مناطق صنعتی در کشور نباشد. لذا نمی‌توان راهکارهای اتخاذ شده در آن مناطق جهت کنترل پیامدها را به عسلویه تعمیم داد بلکه می‌باید به عسلویه به عنوان منطقه‌ای خاص با پیامدهای محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی منحصر به فرد نگریست.

- پیشنهادات کاربردی

- از آنجا که منشاء بخش زیادی از پیامدها، فعالیت شرکت‌های پالایشگاهی و پتروشیمی منطقه می‌باشد، مسئولیت اجتماعی این شرکت‌ها ایجاب می‌کند بیش از گذشته نسبت به عوارض اقدامات خود حساس باشند و جهت رفع مسائل و مشکلات محیطی مانند آلودگی هوا و دریا اقدامات جامعی انجام دهند.
- با توجه به نتایج تحقیق، پیشنهاد می‌گردد شدیدترین و با اهمیت ترین پیامدها در اولویت اول نهادهای مدیریت شهری جهت کنترل و مقابله قرار می‌گیرد.
- از آنجا که پروژه توسعه صنعت نفت و گاز در عسلویه یک پروژه ملی محسوب می‌گردد و منافع آن در سطح کل کشور گسترده است، لذا مدیریت پیامدهای حاصل از آن نیز علاوه بر نهادهای مدیریتی سطح محلی که ارتباط مستقیم با پیامدها دارند، بر عهده نهادهای ملی و منطقه‌ای نیز می‌باشد. به عبارت دیگر حضور و درگیری هر چه بیشتر نهادهای سطوح بالاتر ضروری است چرا که منابع و اختیارات نهادهای سطح محلی جهت مقابله با این پیامدها بسیار محدود می‌باشد.
- یکی دیگر از عواملی که باعث منحصر به فرد بودن منطقه عسلویه نسبت به سایر مناطق مشابه شده است اینکه عسلویه محصور در فعالیت‌های صنعتی است. به عبارت دیگر به لحاظ فضایی مابین عسلویه به عنوان یک منطقه سکونت و شرکت‌های پالایشگاهی به عنوان یک منطقه صنعتی تفکیک نشده است. این شرایط فضایی باعث شده است پیامدهای منفی صنعت به صورت زنجیر وار یکدیگر را تقویت نمایند. در نتیجه به عنوان یک پیشنهاد تحقیقاتی، شایسته است پژوهشگران حوزه‌های مربوطه، وضعیت فضایی منطقه تجزیه و تحلیل نمایند.
- ذکر این نکته لازم است که از محدودیت‌های اصلی تحقیق، استفاده صرف از آماره میانگین می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آینده و به منظور تایید یا رد نتایج این تحقیق از سایر روش‌های آماری مانند تحلیل سلسله مراتبی استفاده گردد.

- پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات آینده نقش نهادهای مدیریتی ملی مانند وزارت کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت و سازمان‌های زیرمجموعه نهاد ریاست جمهوری و همچنین نهادهای سطح منطقه‌ای مانند استانداری در کاهش پیامدهای رشد صنعت نفت و گاز بر عسلویه بررسی گردد.

منابع

- بکر هنک؛ فرنک ونکلی. (۱۳۸۸)، *راهنمای بین‌المللی برآورد پیامدهای اجتماعی*، ترجمه: هادی جلیلی، دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
- جدیدی میاندشتی، مهدی. (۱۳۸۱)، *گزارش نهایی طرح پژوهشاتی بررسی نقش بخش صنعت و معدن در توسعه یافتگی مناطق مختلف کشور*، وزارت صنایع دفتر برنامه‌ریزی.
- داداش‌پور، هاشم. (۱۳۸۰)، *مدیریت شهری؛ اهداف و راهبردها، ماهنامه تدبیر*، شماره ۱۲۰.
- دریکوندی، فیروز. (۱۳۸۷)، *ارزیابی آثار و پیامدهای اقتصادی-اجتماعی طرح توسعه ریمله، فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۱، شماره ۱.
- سعیدی، عباس. (۱۳۸۷)، *دانشنامه مدیریت شهری و روستایی*، بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی.
- صادقی فسایی، سهیلا. (۱۳۸۵)، *ارائه یک الگوی مفهومی برای مسائل و انحرافات اجتماعی و راه‌های کاهش آن در عسلویه، مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره هفتم، شماره ۲.

ارزیابی کلی نقش مدیریت شهری در کنترل ... ۲۶۳

- صرافی، مظفر؛ مجید عبدالهی. (۱۳۸۷)، تحلیل مفهوم شهروندی و ارزیابی جایگاه آن در قوانین، مقررات و مدیریت شهری کشور، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۶۳.

- طالبیان، سیدامیر و همکاران. (۱۳۸۷)، تحلیل تاثیر اجتماعی توسعه صنعتی در منطقه عسلویه، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۳.

- فاضلی، محمد. (۱۳۸۸)، نادیده گرفتن سازمان اجتماع محلی و فقدان توسعه اجتماعی در مناطق نفت خیز، چکیده مقالات اولین همایش ملی چشم انداز توسعه پایدار، یکپارچه و دانایی محور منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس.

- فلیک، اووه. (۱۳۸۷)، درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه: هادی جلیلی، نشر نی، چاپ اول.

- کاظمیان، غلامرضا؛ نوید سعیدی رضوانی. (۱۳۸۱)، امکان‌سنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها، جلد دوم، مدیریت شهری و شهرداری‌ها در ایران، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.

- گارسیا لارالدی، ادگاردو. (۱۳۸۸)، چالش‌ها و گزینه‌های توسعه پایدار در مدیریت پیامدهای طرح‌های نفت و گاز، درس‌هایی از تجارب بین‌المللی، چکیده مقالات اولین همایش ملی چشم انداز توسعه پایدار، یکپارچه و دانایی محور منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس.

- محقق کجیدی، محمدکاظم. (۱۳۸۸)، پارس جنوبی کلید توسعه آینده (نقش منطقه ویژه پارس در توسعه سواحل جنوب)، چکیده مقالات اولین همایش ملی چشم انداز توسعه پایدار، یکپارچه و دانایی محور منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس.

- معیدفر، سعید. (۱۳۸۹)، نفت، دوگانگی، مقاومت و وابستگی: نتایج دو بررسی در بهرگان و عسلویه، مجله توسعه روستایی، دوره اول، شماره ۲.

- ملاکی، احمد. (۱۳۸۸)، بررسی اثرات قطب‌های رشد صنعتی بر توسعه پایدار محلی (مطالعه موردی قطب رشد صنعتی عسلویه)، *پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد*، دانشگاه تهران.
- منشی زاده، رحمت الله؛ مصطفی تسلیمی پور. (۱۳۸۳)، پیامدهای فضایی شهر صنعتی کاوه بر شهر ساوه، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، شماره سوم.
- Garsia, Maria Pilar. (1985). *The Old Story of New Cities: Unanticipated Social Costs of Ciudad Guayana: A Planned Industrial City in Venezuela*. Unpublished Ph.D dissertation. University of Chicago, Illinois.
- Interorganizational Committee on Principles and Guidelines for Social Impact Assessment. (2003). *Principles and Guidelines for social impact assessment in the USA, Impact Assessment and Project Appraisal*, volume 21, number 3, P.231-250.
- Plumv I. and Zamfir A. (2009). *Improving Urban Management through E-Government: The Romanian Experience*, Theoretical and Empirical Research in Urban management, N. 4(13).
- Siu-Wai Wong. Bo-sin Tang, Basil van Horen. (2006). *Strategic urban management in China: A case study of Guangzhou Development District*, Habitat International 30, 645-667.
- Summerville, Jenny, et al. (2006). *The Implementation of Social Impact Assessment in local Government*. Social Change in the 21st century Conference, Centre for Social Change Research Queensland University of Technology 27.